

tasi päätökset melkein kaikissa puoluekokouksissa oikeaan ja suotuisaan lopputulokseen. Ja kuinka on hän johtanutkaan puoluettaan ainoastaan kirjallansa "Nainen ja sosialismi," jota on levinnyt lähes 120,000 kappaletta ja jonka 50:n painos ilmestyi viime vuonna — eikä vähemmässäkään määrässä proletaarista naisliikettä, joka tuosta kirjasta on saanut alkunsa ja sen takia on hänelle, Bebelille, enemmän velkaa kuin kukaan muu!

Niin, Bebel on tosiaan loistava todistus siitä, mitenkä tavallinen tahi oikeammin — tavaton työmies voi luonnonlahjojensa ja intonsa nojalla kohota koko suuren kansainvälisen sosialidemokratian johtajaksi. Häneen paremmin kuin kehenkään muuhun elävään sosialistiin soveltuvat Kautskyn sanat: "Meidän ei tarvitse pyytää anteeksi" personain palvelemistamme, "niin meillä on johtajia ja meidän johtajiemme ominaisuuksista ei vähimmin riipu, onko tiemme voittoon pitempi vai lyhempi, ohdakkeisempi vai tasaisempi." Emmekä voi kummastella, että mailman etevimmän tiedeakatemian "alituinen" sihteeri, yli koko sivistyneen maapiirin kuuluisa oppinut historioitsija Mommsen voi vastustajastaan lausua (tosin puoluetoveriensä kauhuksi): "Jos jokaisella puolueella olisi semmoinen johtaja kuin Bebel, ei sillä olisi mitään hätää."

Työläisnainen 1910.

KÄYNTI BEBELIN LUONA (YNNÄ OTE HÄNEN KIRJEESTÄÄN).

Ollessani Berliinissä viime kesäkuulla huvitti minua tietysti myöskin käydä työväensuojeluskeinoja eri ammateissa esittävässä pysyväisessä näyttelyssä, joka on sangen rikas ja valaiseva. Siellä monta kertaa käydessäni sivuutin entisen opettajani mailmankuulun prof. Mommsenin asunnon Marchstrassen varrella. Ja samassa syntyi minussa eräs aateassosiaatio. Loppupuolella elämäntänsä kallistui Mommsen, joka yleensä

taisteli Saksan liberalismien lipun alla, sosialismin, koska hän näki, että tämä liike Saksassa, kuten muuallakin, muodosti ainoan mahtavan vastustus- ja edistyspuolueen ja että vapaamielisiltä useimmissa ratkaisevissa tapauksissa puuttui selkärankaa, kun täytyi tarmokkaasti toimia vapauden puolesta. Hän tosin lausui, ettei hän arvattavasti enää itse, vanha kun oli, suoraan taipuisi sosialismin, mutta hän antoi suuren tunnustuksen sille ja ennen kaikkea sen suurelle "johtajalle" Saksassa A. Bebelille. Tästä miehestä hän lausui että, "Jos jokaisella puolueella olisi semmoinen johtaja, kuin Bebel on, niin voisimme olla onnellisia. Tämä on tietysti äärettömän suuri tunnustus mieheltä, jota koko Saksa ja koko sivistynyt mailma kunnioitti yhtenä kaikkein suurimmista tiedemiestään viime vuosisadalla ja jonka sana *päivänkin kysymyksissä painoi sangen paljon*. Työväensuojelunäyttely ja Mommsen, Bebelin ylistäjä, viereysten! Mitä, jos menisi Bebelin luo? Niin, minä menen häntä tervehtimään. Miksi en menisi? Asia oli vielä yksinkertaisempi minulle, kun hän asui aivan sen koulun lähellä, jonka opetusta juuri satuin seuraamaan (Berlin-Schöneberg, Hauptstrasse 84). Astuin rappusia myöten ylös kolmanteen kerrokseen. Soitin kelloa. Eräs jotenkin yksinkertaisesti puettu, vanhanpuoleinen rouva tuli vastaan ovelta. "Onko valtiopäivämies Bebel kotona," kysäsin rouvalta. "Ei hän nyt juuri ole kotona," mutta lisäsi hän, "kyllä hänen pitäisi kohta tulla, en ymmärrä, missä hän tänään viipyy, kello kun jo on paljon yli 12; mutta ehkä tahdotte olla hyvä ja astua sisään odottamaan, ei hän enään kauan viivy." Jäin vähäksi aikaa oven suuhun miettimään, mitä minun pitäisi tehdä. Silloin kuului rappusissa jalkojen kopinaa, katsahdin alaspäin: eräs mies, vaikka vanhanpuoleinen, astui reippaasti aivan kuin nuori poika rappusia ylöspäin. Se oli Bebel itse. Tunsin hänet ensi silmäyksestä, vaikka en milloinkaan ennen ollut nähnyt muuta kuin kuvia. Esitin itseni. "Ah, suomalainen, astukaa sisään ja suokaa anteeksi, että pyydän teitä hiukan odottamaan, kunnes erään toisen odottavan

kanssa olen suorittanut kiireellisen asian.” Sivuhuoneesta tuli nyt esille eräs henkilö jonka pikaisesta silmäyksestä päättäen arvelin venäläiseksi — ulkomaalla ollessa terotuu silmä erottamaan eri kansallisuuksia. Astuin eräseen toiseen huoneeseen, joka silminnähtävästi oli katsottava varsinaiseksi vastaanottohuoneeksi. Siinä ei ollut mitään erityistä; olisin sanonut sitä “porvarilliseksi,” ellen olisi tiennyt, että Bebel sydämen pohjasta “vihaa” (kuten hän itse julkisesti on lausunut) “kaikkea porvarillista.” Ei löytynyt kuin tavallisia huonekaluja, muistolahjoja, kaksi suloista patsaspoikaa ja Göthen, Saksan runokuninkaan pienoispatsaan — se oli melkein kaikki! Toinen vieras meni ja minä astuin työhuoneeseen. Rupesimme juttelemaan Suomesta. Bebel lausui suuren kummastuksensa siitä, että me olimme voineet kansaneduskuntakysymyksessä päästä niinkin pitkälle. Samallaisen kummastuksen lausui minulle muuten eräs Berlinin lääkäreistä, jonka luona kävin, ja joka lisäsi: “Olen suurella mielenkiinnolla seurannut Suomen olojen kehitystä, mikäli olen voinut; minkätähden teistä yleensä niin vähän kirjoitetaan?” Tämä kaikki näyttää, että Suomi viimeisten tapausten perästä yhä enemmän astuu Europan näyttämölle. Bebel jutteli sitten myöskin Venäjästä. Hän nähtävästi ei ollut aivan tyytyväinen sosialistien menettelyyn siellä. Heidän menettelynsä ei ole ollut viisasta, arveli hän; heidän olisi pitänyt pontevasti kannattaa duumaa, heidän olisi pitänyt luoda edistyneempien porvarillisten kanssa tavallinen porvarisvaltio, se on sosialistisen valtion pohja.*) En vähääkään epäillyt, että Bebel oli täydelleen oikeassa. Eihän se muuta ollutkaan kuin Marx’in puhdasta oppia. Sosialismi edistyy asteittain. Voi kyllä tehdä mullistuksia, mutta ne loppuvat sittenkin kaikissa vähemmin edistyneissä valtioissa porvarisvaltaan. Se on nähty Rans-

*) Samaa mieltä on m. m. myöskin M. Nachimson, Pashitnow’in kirjassa (Die Zase der arbeitenden Klasson in Russland siv. 302: “Ennenkuin saavutukset valtiollisella alalla olivat taatut... ei työväestön olisi pitänyt esittää 8-tuntisen työpäivän vaatimusta” joka muka ajoi teollisuuden harjoittajat hallituksen syliin ja teki lopun 1805 vuoden vallankumouksesta).

kan suuressa vallankumouksessa, se on nähty — meillä: emme *jaksaneet* viedä vallankumoustamme pitemmälle — ja se tullaan näkemään Venäjälläkin.

Kun olin lähtemäisilläni sanoi Bebel ystävällisesti: "Tulkaa ylihuomenna illalla luokseni, Kautsky on myös luvannut tulla ja eräs hollantilainen puoluetoveri." Kiitin kutsumuksesta ja saavuin $\frac{1}{2}$ 8. Silloin otti minut vastaan Bebel rouvineen: siellä oli myös jo Kautsky äiti-neen sekä hollantilainen Pankook. Kautsky, sosialismin epäilemättä etevin teoreetikko nykyään, on pienukentä, suuripäinen ja kalju mies, joka puhuu vähän, mutta leikkisästi ja herttaisesti. Suuresti häntä huvitti, kun rouva Kautskya (äitiä) minulle esitettäissä luulin, että se oli hänen vaimonsa (vaimokin hänellä kyllä on). Vanha rouva Kautsky on näet hyvin nuoren näköinen ja Kautsky itse päinvastoin. "Eihän se juuri ole minulle, poloiselle imartelua," sanoi hän naurahtaen. Seurustelu keskenämme oli sangen hauskaa. Puhuimme useista asioista, m. m. spiritismista, jonka Bebel yhtä vähän kuin minä katsoi hyödyttävän työväenasiaa. Sosialismi on maallinen asia, joka tarkoittaa paremman tilan luomista kansojen syville riveille tämän maan päällä; kaikki uskonnollisuus ja haudantakaiset seikat ovat jokaisen yksityisasia, ja niistä saapi ajatella niinkuin itse parimmaksi katsoo, kunhan ei vaan loukkaa toisen uskonnollista vakaumusta, edellyttämällä, että semmoinen *todellisesti* on olemassa (mikä ei suinkaan aina ole asian laita). Kun illallinen tuotiin esille ja viini myös eikä Pankook enkä minä liioin siitä välittäneet, ruvettiin keskustelemaan raittiusasiasta. Kautsky ja Bebel näkyivät olevan vanhemmalla kannalla eivätkä arvelleet sen suuresti kuuluvan työväenasiaan, vaikka he tietysti antoivat raittiudelle täydellisen tunnustuksensa. Silloin hollantilainen ja minä nousimme vastaan ja huomautimme, että raittius on hyvin tärkeä osa työväenasiaa, joka syvästi vaikuttaa työväen talouteen ja hyvinvointiin ja että työväen juopottelemisen suuressa määrin tukee kapitalistista yhteiskuntaa. Bebel kertoi tämän johdosta leikkisästi, mitenkin Zürich'issä, tohtori Simon, joka on nai-

missä Bebelin ainoan lapsen kanssa, ja Kautsky olivat asiasta riidelleet sillä seurauksella, että Simon, joka ennen oli ollut raittiusmies, oli ruvennut maistelevaan ja Kautskysta oli tullut "melkoinen raittiusmies" (näin lausueessaan iski hän silmää nauravalle Kautskylle). Huomautin Adlerin ja Vandervelden raittiuspuuhista. Vanderveltea mainitessa käänsi Bebel puheen belgialaisiin puoluetovereihin, joita hän moitti siitä, etteivät niin suurella tehdasmaassa olleet saaneet enempää toimeen ja olivat vastustaneet naisten äänioikeutta. Olimme siitä yksimielisiä, ettei naistenkaan oikeuksia saa vastustaa, vaikka he ensin käyttäisivätkin sitä taannutta-vaan suuntaan.

Näin kului ilta sangen hupaisesti klo 1/2 12 saakka. En enää muista kaikkea, mistä juttelimme. Ennenkuin erosimme huomautin Bebeliä Mommsenin häntä koskevasta lausunnosta, joka oli antanut aihetta ensimmäiseen käyntiini hänen luonansa. "Niin, mutta tiedättekö", vastasi Bebel, "että tästä lausunnosta porvarilliset olivat hyvin pahoillansa." Sen uskoin vallan helposti. Suuren porvarillisen miehen suusta se tietysti ei ollut mikään makupala, yhtä vähän kuin edelliset porvarilliset ymmärsivät, mitenkä toinen suuri tiedemies, Aug. Boeckh, professori Berlinin yliopistossa, voi olla Lassallen ihailija ja läheinen ystävä.

Sanoimme ystävälliselle parille jäähyväiset, Bebel saattoi meidät ulko-ovelle saakka ja sieltä astuimme eri vaunuihin kotimatkalle (Kautsky asuu etelässä Friedenaussa). Kun läksin Bebelin luota, olin selvillä siitä, että olin ollut sangen nerokkaan, "suuren" miehen seurassa, miehen, joka tavallisesta sorvarista oli kohonnut koko sen suuren liikkeen etevimmäksi mieheksi, jonka käsissä ihmiskunnan tuleva onni ja menestys ovat. Sillä, kuten Bebel itse minulle sanoi, "sosialismi astuu suurin askelin korkeata päämääränsä kohti."*)

Työvään Joululehti (Tampere) 1906.

*) Tämän yhteydessä tahdon tuota julkisuuteen muutamia lausuntoja eräästä Bebelin minulle lähettämästä kirjeestä, (29/4 1907): "Te, suomalaiset, olette onnellisessa tilassa. Teillä on oikeuksia ja